

dullah Efendi el-İsfahânî bu kitabın *Şevâriku'l-İlhâm*'dan farklı olduğunu ve eksik kaldığını kaydetmektedir; bk. *Riyâzü'l-'ulemâ*, III, 115). Bunların dışında Lâhîcî'ye *Şerhu Fusûsi'l-hikem* adlı bir eser nisbet edilmekteyse de (Hidâyet, s. 228; *Elr.*, I, 155) bunun Abdürrezzâk el-Kâşî'ye ait olabileceği belirtilmektedir (Hân-sârî, IV, 198).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdullah Efendi el-İsfahânî, *Riyâzü'l-'ulemâ* ve *hiyâzü'l-fuzalâ* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Kum 1401, III, 114-115; Hidâyet, *Tezkire-i Riyâzü'l-'ârifin*, Tahran 1888, s. 228; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât* (nşr. Esedullah İsmâiliyyân), Kum 1391/1971, IV, 196-198; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, IV, 361-363; Rieu, *Supplement to the Catalogue of the Persian Manuscripts*, s. 4-5, 205-206; Celâleddin Âştîyânî, "Seyrî der Ârâ-i Mullâ 'Abdürrezzâk Lâhîcî", *Yâdnâme-i Hakîm Lâhîcî*, Tahran 1374/1954, s. 92-155; A'yanü'ş-Şî'a, VII, 470-471; Seyyed Hossein Nasr, *The Islamic Intellectual Tradition in Persia* (ed. Mehdi Amin Razavi), Richmond 1996, s. 53, 146, 163, 243, 258; M. Horten, "Die philosophischen und theologischen Ansichten von Lahici", *Isl.*, III (1912), s. 91-131; *Kâmûsü'l-a'lâm*, V, 3457; A. H. Zarrinkoob, "Lâhîcî", *El*² (İng.), V, 605; W. Madelung, "'Abd-al-Razzâq b. 'Ali b. al-Ĥosayn, Lâhîcî", *Elr.*, I, 154-157.



ÖMER MAHİR ALPER

LÂHİCİ, Muhammed b. Yahyâ

(محمد بن يحيى اللاهيجي)

Şemsüddin Muhammed b. Yahyâ
b. Alî-yi Gilânî el-Lâhîcî
(ö. 912/1506)

İrânlı mutasavvif-şair.

Gilân'da Hazar denizine 20 km. mesafede bulunan Lâhîcân'da doğdu. Şiirlerinde Esîrî mahlasını kullandığı için Esîrî-yi Lâhîcî olarak da tanınır. Bazı kaynaklarda (*DMF*, I, 153) onun kadı ve şair olan Yahyâ-yi Gilânî'nin oğlu olduğuna dair verilen bilgi, bu kişinin 952 (1545) veya 953'te (1546) değil en az yetmiş seksen yıl önce öldüğü tesbit edildiği takdirde dikkate alınabilir. Zira 849'da (1445) Şeyh Muhammed Nurbahş'a intisap ettiği ve 912'de (1506) öldüğü bilinen Lâhîcî'den kırk yıl sonra ölen bir kişinin onun babası olması mümkün değildir. Lâhîcî'nin eserlerinden iyi bir öğrenim gördüğü ve başta tefsir, kelâm, hadis gibi dinî ilimler olmak üzere döneminin ilimlerine vâkıf olduğu anlaşılmaktadır. Bu ilimlerin bir bölümünü yirmi yaşlarında intisap ettiği (*Mefâtihu'l-i'câz*, s. 700) Nurbahşîyye tarikâtının kurucusu Muhammed Nurbahş sayesinde elde etmiş olmalıdır. Lâhîcî şey-

hi ölünceye kadar (869/1464) onun hizmetinde bulunduğunu söyler (*a.g.e.*, s. 76). Timurlular'dan Şâhruh'un ölümünden (850/1446) sonra şeyhiyle birlikte Şîraz'a giden Lâhîcî bir ara Tebrîz'e uğradı. Burada altı ay kalıp hac için Mekke'ye gitti (882/1477); hac dönüşü kısa bir süre Yemen'de Zebid şehrinde kaldı. Zebid'de baba oğul olmak üzere iki kişiye Nurbahşîyye hırkası giydirdi. Şeyhi Şîraz'da ölünce onun yerine geçen Lâhîcî, Nüriyye Hankahı adıyla görkemli bir tekke yaptırarak irşad faaliyetine başladı. Burada Celâleddin ed-Devvânî ve Sadreddîn-i Şîrâzî gibi ünlü bilginler tarafından ziyaret edilip saygı gördüğü gibi I. Şah İsmâil tarafından da ziyaret edildi. Lâhîcî Şîraz'da vefat etti ve hankahının yanına gömüldü. Onun Şîi mezhebine aşırı derecede bağlı olmakla birlikte Sünnî mezheplere karşı da hoşgörülü olduğu kaydedilmektedir (Şüsterî, II, 153).

Eserleri. 1. Mefâtihu'l-i'câz fi şerhi Gülşen-i Râz (Tahran 1264, 1301, 1320, 1316 hş., 1337 hş.). Şebüsterî'nin eserinin şerhidir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin etkisi altında bulunan Lâhîcî, 877'de (1472) yazmaya başladığı bu eserde *Gülşen-i Râz*'ın her beytini çok geniş bir şekilde şerhetmiş, İbnü'l-Arabî ve Mevlânâ dışındaki Cüneyd-i Bağdâdî ve Abdullah-ı Ensârî gibi eski sûfilerden de yararlanmış. Eseri dönemin ünlü mutasavvıfı Abdurrahman-ı Câmî'ye göndermiş, Câmî de yazdığı bir rubâî ile takdirlerini bildirmiştir. Kitap ayrıca Muhammed b. Mahmûd-ı Dihdâr-ı Şîrâzî tarafından kısaltılarak yayımlanmıştır (Bombay 1312). Cemâleddin Hulvî bu eseri özetleyip *Câm-ı Dilnevâz* adıyla Türkçe'ye çevirmiştir (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1253). **2. Esrârü'ş-şühûd**. Mevlânâ'nın *Meşnevî*'sini örnek alan eser 3000'i aşkın beyit ihtiva eder. Kitap Seyyid Alf-yi Âl-i Dâvûd tarafından neşredilmiştir (Tahran 1368 hş.). **3. Dîvân**. 519 gazel, üç terciibend, yetmiş yedi rubâî, bir müstezaddan oluşan eseri Berât-i Zencânî *Dîvân-ı Eş'âr u Resâ'il-i Şemseddin Muhammed Esîrî-yi Lâhîcî* adıyla yayımlamıştır (Tahran 1357 hş.). Divanın sonunda Lâhîcî'nin mensur altı risâlesi bulunmaktadır. Mekke'de Yemenli şeyh Hayretî ve oğlu İsmâil'e giydirdiği hırkayla ilgili Arapça risâle dışında diğer eserleri Farsça'dır. **4. Muntehab-ı Meşnevî-yi Mevlevî**. 874'te (1469) derlenen eserde *Meşnevî*'nin anlaşılması güç beyitlerinin şerhi yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lâhîcî, *Mefâtihu'l-i'câz fi şerhi Gülşen-i Râz* (nşr. Keyvân-i Semîl), Tahran 1337 hş., tür.yer.; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 2-94; a.mlf., *Dîvân-ı Eş'âr u Resâ'il* (nşr. Berât-i Zencânî), Tahran 1357 hş., neşredenin girişi, s. e-kt; Şebüsterî, *Gülşen-i Râz* (trc. Abdülbâki Gölpinarlı), İstanbul 1989, s. XIV, XIX; Şüsterî, *Mecâlisü'l-mü'minin*, Tahran 1365 hş., II, 150-156; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1505; Hidâyet, *Tezkire-i Riyâzü'l-'ârifin*, Tahran 1305 hş., s. 41; Fursat-ı Şîrâzî, *Âşâr-ı 'Acem*, [baskı yeri yok] 1362 hş. (İntişârât-ı Bâmdâd), s. 462-463; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, Tebriz, ts., I, 125-126; Hânâbâ, *Fihrist*, IV, 4837-4838; Ma'sûm Ali Şah, *Tarâ'ik*, III, 129-131, 487; Nefisî, *Tarih-i Nazm u Nesr*, I, 319; Muhsin Kiyânî, *Tarih-i Hân-kâh der İrân*, Tahran 1369 hş., s. 212; Abdülhüseyn Zerînkûb, *Dübnâle-i Cüstücu der Taşavvuf-i İrân*, Tahran 1369 hş., s. 324-325; a.mlf., "Lâhîcî", *El*² (İng.), V, 604-605; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 455, 529-531; V, 642; Esîrî-yi Lâhîcî, *DMF*, I, 153; Necib Mâyil-i Herevî, "Esîrî-yi Lâhîcî", *DMBİ*, VIII, 730-733.



RIZA KURTULUŞ

LÂHİK

(لاحق)

Namaza imamla birlikte başladığı halde belirli mazeretler sebebiyle ara vermek zorunda kalarak namazın bir kısmını imamla birlikte kılamayan kimse.

Sözlükte "yetişmek, yakalamak" anlamındaki *lahk* kökünden türeyen ve "yetişen, yakalayan" anlamına gelen *lâhik* kelimesi bir fıkıh terimi olarak namaza imamla birlikte başladıktan sonra gaflet, uyku, cemaatteki aşırı izdiham ya da abdestinin bozulması gibi mazeretler yüzünden ara vermek zorunda kalarak namazın bir kısmını imamla birlikte kılamayan kişiyi ifade eder. Fıkıh literatüründe *lâhik* teriminin genellikle Hanefî fakihleri tarafından kullanıldığı, Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî kaynaklarında bu konuya *mesbûk* ile ilgili hükümler içinde temas edildiği görülür.

Hanefî mezhebine göre cemaatle veya müferrit olarak kılınan bir namazda iradî olmaksızın abdesti bozulan bir kimse için gerekli şartlara uymak kaydıyla abdest alıp namazı bıraktığı yerden tamamlaması işleminde *binâ* adı verilir. Tek başına namaz kılan kişinin bu durumda namazını yeni baştan kılması daha uygun görülür. Hanefî mezhebine göre cemaatle kılınan namazda cemaat sevabından mahrum kalmamak için *lâhik* durumunda olanın abdest aldıktan sonra kaldığı yerden namazı tamamlaması daha fazilettir. Hanefî mezhebine göre imama uyduktan sonra be-